

18.10.2018

Viite: Lausuntopyyntö STM/2645/2017

**AMMATTILIITTO PRON LAUSUNTO TUPAKKA- JA NIKOTIINIPOLITIIKAN KEHITTÄMISEN
TYÖRYHMÄN TOIMENPIDE-EHDOTUKSEEN**

Ammattiliitto Pro pitää tupakkalain tavoitetta tupakoimaton Suomi 2030 erittäin kannatettavana.

Tupakointi ja muiden nikotiinivalmisteiden käyttö on merkittävä kansanterveydellinen riski. Nikotiinituotteiden käyttö aiheuttaa sairastumisia ja ennen aikaista kuolleisuutta. Tupakointi tuottaa myös merkittäviä taloudellisia haittoja yhteiskunnalle. THL:n arvioiden mukaan vuonna 2012 tupakoinnista aiheutuvat välittömät kustannukset olivat 290-294 miljoonaa euroa ja tupakoinnin aiheuttamat tulonsiirrot 327 miljoonaa euroa eli välittömät taloudelliset haitat olivat yhteensä 617-621 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi välilliset kustannukset olivat n. 840-930 miljoonaa euroa. Yhteensä tupakoinnista aiheutui n. 1,5 miljardin euron kustannukset vuonna 2012 ja vastaavasti tupakkaveron tuotto samana vuonna oli 752 miljoonaa euroa.

Väestörakenteen ikääntyessä tulee sairauksien ennaltaehkäisyllä olla yhä suurempi merkitys ja yhteiskunnan tuki. Tupakoinnin vähentyminen väestötasolla näkyy tupakointiin liittyvien sairauksien vähenemisenä. Tupakoinnin lopettaminen on yksi merkittävimmistä terveyttä edistävästä päätöksistä. Tupakoinnin lopettaneilla henkilöillä esimerkiksi sydäninfarktiin sairastumisen vaara vähenee nopeasti

lopettamisen jälkeen. Samanlainen vaikutus lopettamisella on myös krooniseen keuhkoputkentulehdukseen ja keuhkosityöpään (THL 2018).

Menestyksenkäs tupakoinnin ehkäisy ja vähentäminen vaativat sekä yksilöiden, yhteisöjen että yhteiskunnan toimia. Valtiovallan keskeisimmät tupakkapolitiikan välineet ovat tupakkalaki, tupakkaverolaki, erilaiset valtionavustukset sekä niistä johtuvat alemman asteiset säädökset ja valtioneuvoston päätökset. Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä (perustuslaki 19 § 3 mom). Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön (perustuslaki 20 § 2 mom). Terveyttä tukeva tupakkapolitiikka on osa näitä velvoitteita. Suomi asetti vuonna 2010 ensimmäisenä maailmassa lakisääteisen tavoitteen ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppumisesta (THL 2018).

Suomi on sitoutunut kansainvälisen tupakan puitesopimuksen velvoitteisiin, joiden mukaan monialaisissa toimenpiteissä ja koordinoitussa toiminnassa tulee ottaa huomioon, että niiden avulla torjutaan kaikenlaisten tupakkatuotteiden käytön aloittamista, edistetään ja tuetaan tupakan käytön lopettamista ja vähennetään tupakkatuotteiden kaikkinaista kulutusta (tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus, artikla 4). Puitesopimuksen on ratifioinut tällä hetkellä 174 maata (THL 2018).

STM:n asettaman työryhmän esitykset, jotka kohdistuvat laaja-alaisesti sekä käytön ennalta ehkäisevään että käytön lopettamista tukeviin toimenpiteisiin on kannatettava lähestymistapa tavoitteiden saavuttamiseksi. Ehdotuksissa on myös otettu huomioon sosioekonomisten erojen vähentäminen ja poistaminen, joka on erityisen tärkeä näkökulma toimenpiteiden vaikuttavuuden kannalta, koska tupakointi on suurin väestöryhmien välisten terveyserojen aiheuttaja ja erot ovat suorassa suhteessa väestöryhmien tupakoinnin yleisyyteen. Tupakointi selittää sosioekonomisia kuolleisuuseroja miehillä 25 prosenttia ja naisilla 13 prosenttia.

1 Tupakkavero

Tupakkaverolain tavoitteena on edistää tupakkalain terveystaloudellisia tavoitteita. Suomen tupakkavero on eurooppalaista keskitasoa. Tupakkavero määrätään verovelvollisen ilmoittamasta tuotteen vähittäismyyntihinnasta. Savukkeista, piippu- ja savuketupakasta sekä savukkeiksi käärittävästä hienoksi leikatusta tupakasta määrätään vero lisäksi yksikköverona. Vuonna 2013 tupakkaveroa kannettiin 848 miljoonaa euroa (Valtion talousarvioesitys 2015).

Tutkimusten mukaan tupakkaveron korottaminen on yksi tehokkaimmista keinoista vähentää tupakointia väestötasolla. Tupakkaveroa tulisikin nostaa asteittain koko ajan ja korotukset tulee mitoittaa kuluttajien ostovoiman kehitystä suuremmiksi. Työryhmän näkemys siitä, että veron piiriin tulisi saattaa perinteisten tupakkatuotteiden lisäksi markkinoille tulevat uudet tupakkatuotteet, on kannatettava esitys. Samalla tulisi kiinnittää huomiota niihin toimenpiteisiin, joilla vähennetään harmaan talouden kasvun riskiä.

2 Tupakkalaki

Suomen tupakkalainsäädännön keskeisenä tavoitteena on tupakkatuotteiden ja muiden riippuvuutta aiheuttavien nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen, sekä niistä johtuvien terveyshaittojen vähentäminen. Lailla halutaan myös suojella uusia sukupolvia tupakalta ja muilta nikotiinituotteilta sekä taata, ettei kukaan vastoin tahtoaan altistu niiden savulle. Tupakkalaki on vähentänyt merkittävästi sairauksia ja ennenaikaisia kuolemia sekä yhteiskunnan kustannuksia. Tupakkalain ansiosta valtaosa ympäristöistä on savuttomia, jolloin sivullisten ei tarvitse kärsiä tupakan haitoista. Jotta kunnianhimoinen tavoite savuttomasta Suomesta vuonna 2030 saavutetaan, on lainsäädäntöä tehostettava edelleen. Vaikka tupakointi on yksilön oma valinta, kansanterveys on myös yhteiskunnan vastuulla. Sääntelytarve riippuu riskin luonteesta.

Tupakka on kiistatta vaarallinen tuote ja siitä on vahinkoa sekä tupakoijalle että sivullisille.

3 Savuttomat ympäristöt

Ympäristön tupakansavu on säädetty syöpävaaralliseksi aineeksi. Tupakointi aiheuttaa myös passiiviselle tupakoinnille altistuvien sairastumista sydänsairauksiin ja syöpään. Tupakoinnista jää myös nikotiini- ja muita myrkkyyttäviä erilaisille pinnoille ja ne ovat haitallisia erityisesti lapsille.

Tupakkalaissa tupakointi on kielletty rakennuksen, kulkuneuvon tai muun vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai työntekijöiden käytettävissä sekä ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katsomoissa ja katoksissa. Kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa kieltö koskee sisä- ja ulkotiloja. Myös savuttomien tupakkatuotteiden käyttö on kielletty kouluissa, oppilaitoksissa ja päiväkodeissa.

Tupakointi työpaikoilla on tupakkalain nojalla kielletty työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa tiloissa. Tupakointi voidaan kuitenkin järjestää tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa. Työntajalla on sekä tilan haltijana että työnantajana velvollisuus huolehtia, että työpaikalla noudatetaan tupakointikieltoja, eivätkä työntekijät altistu ympäristön tupakansavulle. Tupakointia rajoittavilla toimilla onkin saavutettu merkittäviä tuloksia esimerkiksi savuttomien työpaikkojen osalta. Toimenpiteillä on mittavat vaikutukset niin yksilöille kuin kansanterveydellekin.

Toimenpide-ehdotuksessa on esitetty uusia rajoitteita esim. muuttamalla tupakointikieltojen soveltamispykälää niin, että se kattaa kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden polttamisen, kuumentamisen ja muunlaisen käyttämisen, josta vapautuu sisäilman laatua heikentäviä aerosoleja. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettaisiin koskemaan sellaisia ulkotiloja ja -alueita, jotka ovat pääsääntöisesti alaikäisten käytössä.

Nämä ovat tärkeitä esityksiä passiivisen tupakoinnin vähentämiseksi ja erityisesti alaikäisten suojelemiseksi.

4 Tupakoinnin lopettamisen tuki

Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää tupakoinnin lopettamiseen ja vaaroihin liittyvään terveysvalistukseen ja -kasvatukseen. Myös tupakasta vieroituksen vakiinnuttaminen osaksi jokaisen terveydenhuollon ammattihenkilön ydinosaamista, on tärkeää. Terveydenhuollon palveluissa pitäisi saada aikaan rakenteellinen muutos niin, että tupakoivat saisivat systemaattisesti tukea lopettamiseen. Toimenpideehdotuksessa on esitetty useita hyviä toimenpiteitä tuen lisäämiseksi ja ne ovat erittäin kannatettavia. Esimerkiksi kohta, jossa esitetään, että työpaikoilla tupakoinnin lopettamisohjelma otettaisiin mukaan työterveyshuollon toimintasuunnitelmaan, on erittäin kannatettava esitys. Työnantaja voi työterveyshuolto kumppaninaan tukea tupakoinnin lopettamista organisoimalla vertaistukiryhmiä, tukemalla korvaus- ja vieroitushoitojen toteuttamista, järjestämällä erilaisia kilpailuja lopettamiseen/savuttomuuteen liittyen sekä ryhtymällä savuttomaksi työpaikaksi. Työterveyshuollon rooli on tupakoinnin vähentämisessä merkittävä. Työterveyshuollon käyntien yhteydessä voidaan kysyä potilaan terveyteen vaikuttavista elintavoista ja tarvittaessa kannustaa elintapamuutoksiin.

Lisäksi esitys, että tupakka- ja nikotiiniriippuvuuden hoidossa käytettävät reseptillä lääkärin määräämät tupakoinnin vieroituslääkkeet otettaisiin sairausvakuutuksen lääkekorvauksen piiriin, on erittäin kannatettava esitys. Tupakkariippuvuuden lääkehoito yhdistettynä vieroitusohjaukseen on todettu olevan kustannustehokasta. Tällä hetkellä vieroituslääkkeiden korkea hinta voi olla esteenä tupakoinnin lopettamisen tukena. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa lääkemääräyksellä määrätyt tupakasta vieroituksen lääkkeet ovat arvonlisäverottomia (alv 0).

5 Tupakkalain alaisten tuotteiden markkinointi

Yhdenmukaiset tupakkapakkaukset ovat tärkeä toimenpide, koska sillä vaikutetaan nimenomaan nuoriin. Tällä toimenpiteellä toimeenpantaisiin WHO:n tupakkapuitesopimuksen artikkelit 11, 12 ja 13. Artiklojen mukaan mm. tupakkatuotteiden pakkaukset eivät saa antaa virheellistä tai harhaanjohtavaa kuvaa tuotteen ominaisuuksista, terveysvaikutuksista tai vaarallisuudesta. Sen sijaan kaikkia on informoitava tupakkatuotteiden aiheuttamista terveyshaitoista, niiden riippuvuutta aiheuttavasta luonteesta sekä hengenvaarallisuudesta niin kuluttajan kuin tupakansavulle altistuvan näkökulmasta. Uusien tuotteiden ottaminen mukaan sääntelyyn nykyaikaa vastaavaksi, on myös erittäin tärkeää, koska tavoitteena on lopettaa kaikkien nikotiinia sisältävien tuotteiden käyttö.

6 Muut toimenpiteet

Suomi on ratifioinut WHO:n tupakkapuitesopimuksen FCTC:n. Sen artikla 5.3 suosittelee, että tupakkateollisuuden kanssa ei tehdä yhteistyötä, eikä neuvotella tupakkapolitiikkaa koskevissa asioissa. Ammattiliitto Pron mielestä tämä pitäisi lisätä toimenpide-ehdotuksiin. Ehdotuksissa on esitetty, että julkisia varoja ei sijoiteta yhtiöihin, joiden liikevaihdosta yli 50% tulee tupakkalain alaisista tuotteista. Lisäksi esitetään, että tehtäessä sijoituksia rahastoihin otetaan huomioon niiden pidättäytyminen tupakka- ja nikotiiniteollisuuden investoimisessa. Nämä ovat oikean suuntaisia esityksiä, mutta eivät riittäviä. Tavoitteena tulee olla, että valtio toimii mahdollisimman selkeästi asettamansa tavoitteen ”Tupakoimaton Suomi 2030” mukaisesti, eikä sillä saa olla eturistiriitoja vaikuttamassa päätöksentekoon.

Ammattiliitto Pro

Minea Pyykönen
johtaja

Tanja Luukkanen
työympäristö- ja tasa-arvoasiantuntija